

Dienes Ottó

MIKROTHEOSZ

A Hamvas-életmű hatodik kötetéről

„AZ EMBER VILÁGA NEM VALAMELY FÖLDRAJZI HELY VAGY NÉP VAGY OSZTÁLY VAGY FAJ VAGY VALLÁS VAGY VILÁGSZEMLELET, HANEM AZ EGÉSZ TEREMTETT KOZMOSZ, ÉSPEDIG LÉLEK- ÉS SZELLEMLÁGÁVAL EGYÜTT, VAGYIS AZ EGÉSZ TERMÉSZET.” (H.B.)

A Tabula smaragdina teljes címén Kommentár a Tabula smaragdina (Hermész Triszmegisztosz) tizenhárom mondatához, egyben bevezetés az *Alchimiába* (a hermetikus *gondolkodásba*).

Hamvas kiinduló módszertani tétele az, hogy különböző világkorszakokból származó hermetikus műveket nem lehet egy az egyben az egyikből a másikba átértelmezni, lefordítani. Mindazonáltal ezeket a műveket mégiscsak kommentálni kell, röviden: az értelmüket nem filozófiai kommentár alakjában lehet megfejteni a mai ember számára, hanem olyan mértékre van szükség, amely a két gondolkodást megkülönbözteti egymástól, s egységet tud teremteni.

Az ősi, archaikus világ örökre elmúlt, de a művek, amelyek megmaradtak, beavathatnak bennünket egy olyan tudásba, amelynek a csírái ma is bennünk rejlenek valahol a legmélyebb önválónkban, mely nem azonos természetesen az egónkkal.

A hermetikus művekbe (titkos tanításokba) nem egykönnyű dolog behatolni. Az előképzetlenség megbosszulhatja magát, félreértésekre adhat alkalmat. Hasznos tehát, ha némi „beavatótság”-gal rendelkezünk. A beavatás igazándiból nem más, mint önmagunknak a tökéletesség állapotába helyezése, vagy legalább is elindulás ezen a királyi úton. Az alkímia mondja ki azt az egyszerű igazságot, hogy a lények és a dolgok meg- és átváltoztathatók. Az ember eredeti természete valahol elrontódott - ezt nem nehéz tudomásul vennünk saját zaklatott korunkban sem -; a feladat tehát az, hogy a romlást orvosolni kell, és az eredeti természetet helyre kell állítani. Az alkímiában ezt úgy fejezték ki az analógia nyelvén, hogy elemeket arannyá lehet változtatni. De erről még részletesebben szólnunk a következőkben. Ehhez a művelethez kell megtalálni a Bölcsek követét, az egyetlen célravezető képletet. A kő minden valamirevaló épület fundamentuma.

Hamvas a *Tabula Smaragdinát* 1947-1950 között alkotta meg, ezért akik már abban az időben megismerhették, mérhetetlen előnybe kerülhettek spirituális téren. A szerző itt is hatalmas tudanyagot hord össze, s olyan mesterien építi fel esszéjét, hogy az ma is a legjobb és legeredményesebben felhasználható művek közé tartozik, még ma is, mondom, amikor burjánzanak a hasonló témában az értékes vagy kevésbé értékes, illetve silányinak nevezhető művek. Hogy eme tematika miért éli ma naposság reneszánszát, azt most ne feszegezzük.

Magának a könyvnek az elolvasását e rövid elemző ismertetés természetesen nem pótolhatja. De mégis megkíséreljük az esszenciát kivonni belőle, hogy megmaradhassunk a lényegiség felségterületén.

A Sors és *aritmológia* című fejezetben Hamvas ebből a módszertani alaptételből indul ki: „Aki az újkori európai filozófiából indul ki, archaikus gondolkodást soha megérteni nem fog, - nem tud és nem is tudhat.” Mert mi is tulajdonképpen az archaikus gondolkodás? A következő, s ezt igen alapvetően meg kell értenünk: „Az a tény, hogy az archaikus gondolkodás beavatás, a következőt jelenti: olyan teoretikus praxis, illetve olyan praktikus teória, amely az ember számára a létezés alapkérdéseiben való elméleti beavatással gyakorlott életertvet nyújt” (Kiemelésemmel, D.O.).

A dolgok megismerése, az életert felépítése és megvalósítása csak a rend alapján képzelhető archaikus értelemben: a rend pedig a számok rendjén nyugszik, más szóval az *aritmológián*. Az archaikus aritmológia az ember és világegyetem (közös) létteljességét tudta nyújtani (Európa az orfikus tízes és a káldeus tizenkettes - időmérés - aritmológiai rendszert vette át).

A modern világban létrejövő egyetemes zűrzavar meghozta eredményét az aritmológia területén is. Az eldologiasodott számkoncepció következtében az emberi létezés egyre szintelenebbé, „értelemüressé és absztrakttá és személytelenné” válik. Létrejön a kvalitatástan, minőség nélküli ember (tömeg), aki így eldologiasodik. A szcientifikus gondolkodás matematikára való rávetítése a kvalitatástan, steril számot hozza létre. Az archaikusnak mondott egységes (vagy igen korlátozott számú) aritmológia (életert, létterv) egységes világtrendeket hozott létre (hierarchiákat). A modern kor viszont megszülte, szüli az önkényes aritmológiákat, mivel az eltömegesedett tucatember világa fölé (szcientifikus aritmológia!) különféle életertveket kezdtek „gyártani”, s különösen a 20. században ezek gomba módra szaporodtak, s szaporodnak

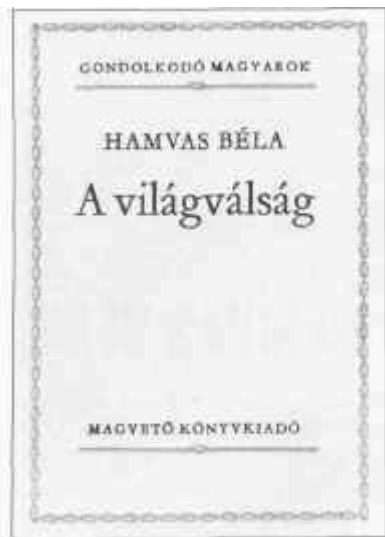
ma is (idealista, realista, romantikus, klasszikus, szubjektív, objektív, pszichológiai, szociológiai, teológiai, eszkatológiai, naiv, egzisztenciális, pragmatista, pozitívista - lehetetlen az összeset felsorolni).

A technikai civilizáció legalább annyi pusztítást eredményez, mint pozitívumot. A száminfláció démoni szerepét már Goethe is felismerte. Ez a féle felhígulás (infláció) végeredményben bizonytalanságot, miszticizmust hoz létre a fogalmak területén is, s olyan illúziókat diktál, amelyeknek a megvalósulási foka rendkívül esélytelen. Példának okáért: végtelenség, végtelen világegyetem, határtalanság, határtalan haladás, korlátlan lehetőség, végtelen fejlődés, végtelen számsor. Hamvas nagyon keményen fogalmaz, amikor ezt veti papírra: „A száminfláció (lásd a fentebb felsoroltakat, D.O.) a másik oldalon természetesen a devalvált egyénhez vezetett. A devalvált egyént, az eldologiasított tömegemberrel szemben az anarchikus (határtalan) szabadságtörekvés jellemzi, helyesebben: az egyéni *önkény*. Ugyanaz a felhígulás. Ugyanaz „a határnélküli és formanélküli és túltengő és mértéktelen és elértéktelenedő túltombolás, amely nem egyéb, mint enyészet”. Az archaikus szám (aritmológia) viszont minden esetben limes, határ, törvény.

Ezen a ponton viszont döbbenetes következtetést vonhatunk le a fentiekből. Hamvas szerint a kereszténység aritmológiáját semlegesítendő (emléttünk volt, hogy 1947-1950 között készült a mű) az emberiséget (illetve először annak egy jelentős részét) a hagyomány limesébe akarják visszakényszeríteni önmagukat világmegváltónak kijelölő hatolniuk. A *limes*be való visszaszorítás a törvény, cselünkben a *diktúra* alapján történik, s ahogy maga Hamvas fogalmazza meg: „Ez a terrorisztikus rémállamok és a kapitalisztikus bábeldemokráciák közös arcvonala”.

Nem mehetünk most itt bele a részletekbe, ezeket a Hamvas-könyvben kell megtapasztalnunk, felfognunk és megértenünk. Eje a lényegiség felé lépünk egyet tovább. Hamvas úgy érzi, hogy a kereszténység tudja egyedül megvalósítani azt a szabadságot, amelyet a hagyomány kívánt. A keresztény aritmológia számértelmezése a személyes, egyszeri, egyetlen, megismételhetetlen szám, s a személy és a szám megnyilatkozott egysége nincs megbontva. Nem személytelen, formális szám, steril szám, dolog. Ezen utóbbi szám bezár, az előbbi távlatokat nyit, szabadságot ad. A sorsképlet megoldása mindig a szabadság volt. A hagyomány definitív (limes, határ, törvény) szám alapján végezte ezt az operációt: a sorskereket hiába forgatta az egyént sodró erő, mindig vissza kellett térni a határok közé. Ebből következik, hogy a reinkarnálás áll minden archaikus sorsmegoldás mögött. A kereszténység a hagyomány óhajtott megszabadulást valósította meg, mivel a középpontba a személyes számot állítja, annak egyszerűségét, megismerhetetlenségét.

Ha a személyt végül is nem érinti meg a felsőbbrendű, más szóval a személyes élet minőségét nem emeli, akkor a kívülről álló dologi tudásra koncentrál, s azt növeli. A sorstörődős modern ember tudáshalmozása nem oldja meg az emberi lét problémáját, mivel az úgynevezett civilizáció minden külső előnye ellenére alig különbözik a ragadozó vadállatoktól. Az éberséget, a körültekintést, a „*circuspectio*”-t nem pótolja a tudáshalmozás, mivel „életemet nem a dologi tudás, hanem látásom világossága dönti el”. A (szellemi) látás világosságának köszönhetően „az ember lényegigantikus alakot ölthet”, a létező világot teljes egészében magába fogadhatja.

Amint láttuk, a hagyomány számértelmezése definitív, végleges, végérvényes, más szóval: lezárt alakzat, benne az értékfokokozatok véglegesek. A hierarchikus rend fokozatai vertikálisan helyezkednek el, s minden hierarchiának száma van. A megfelelés közöttük az analógia (a *Tabula Smaragdina* második gondolategysége így hangzik: ami lent van, az megfelel annak, ami fent van, és ami fent van, az megfelel annak, ami lent van); így például a 7-es szám analógia-sora: a hét bolygó, a szívárvány hét színe, a hét hét napja, és így tovább.

A modern kor, a szcientizmus érája, nem ismeri az archaikus hierarchikus analógiát, s azt sem tudja eldönteni, hogy a különféle valóságsszínvonalak közül melyik az elsőbrendű (politika, lélektan, tudományos, ideológia szintek). Így értékindifferencia lesz a következmény. Az azonosságlogika a dolgokat szembeállítja egymással. Az analógiás logika a kasztársadalom, az azonosságlogika a demokrácia, amely megteremti a társadalomban az ember azonosságát, az egyenlőséget pedig értékekre való tekintet nélkül.

Az azonosság (ellentét) világában az öröklét előtt bezárul a kapu, az analógia világában természetes folyománya a romolhatatlan számsornak: „s éppen ezét a romolhatatlan (örök) számsor történetelen (időtlen), míg a romlandó (történeti) számsor az enyészet (mulandóság) jegyében áll. A két számsornak értelmet és végleges alakot egy harmadik, a szabad számsor ad.

Ahol a dolgok egységesítve vannak, azaz egyenlők, ott egység nem valósulhat meg: „Önmagammal nem vagyok egyenlő, önmagammal egy vagyok”. Hamvas szerint a dolgok effajta egyenlősítése okozza a halálát minden demokratikus és szocialisztikus törekvésnek. A helyes aritmológia művelet tehát nem az egyenlősítés:

„Az Egység megvalósításához az út nem az elemek között egyenlőséget teremteni, hanem az összes tulajdonságok (elemek) kibontakozását elősegíteni (felszabadítani). Így érem el a rendet, amely totálisan akcióképes és amelyben minden igaz, mert szabad. Ez az Egység". Ezt úgy is megfogalmazhatnánk, hogy az egyenlőség csak akkor lenne megvalósítható, ha a személy (egység) nem lenne. Az utópia és a rémálom csak ebben az esetben lenne létrehozható.

Hamvas sorra veszi az Egy, a Kettő és a Három aritmológiai értelmét. Ezt jelen tanulmányban nincs módunk levezetni, viszont a személyre vonatkoztatva megállapíthatjuk: „az embernek (Egy) önmagából ki kell lépnie (Kettő) és önmagát meg kell különböztetnie (átminősülnie), hogy az egységet tevékenységgé tegye (a Háromban) a közösségben". A Kettőből az Egybe viszont nem úgy jutok, ha visszafordulok az Egy felé, hanem ha előrelépek a Háromba (a keresztény *trinitárius* számi). A létezés alapművelete tehát az, hogy hogyan vagyok képes magamat átminősíteni (alkimista nyelvezeten: a világot transzmütálni, átváltoztatni). Csak egzakt módon megkülönböztetett minőségek minősülhetnek egybe, s így létrejöhet az *unió*. A szétválasztott, de egymástól nem megkülönböztetett minőségek (értsük meg jól: személyek) összezavarodnak, s létrejön a konfúzió, a zavar, az összevisszaság, a rendetlenség, a fejtelenség. A közösség, a szabadság és az Egyház száma a Három. Ez az építés száma is. Így az Egyház az emberiség egységének megvalósulása (lennel).

De ezen a sarkalatos ponton ne hogy félreértésben legyen részünk! Hamvas értelmezésében az Egyház nem hagyományos értelemben vett vallásos (történelmi) konstrukció. A *Tabula Smaragdina* értelmezésének közepette Hamvas még nyomdatechnikailag is szembeszökően kiemeli: **„Az Egyház az emberiség állam fölötti, nép fölötti, osztály fölötti, vallás fölötti egysége a szabadság jegyében”.**

Az újkori gondolkodás egyik alapvető hibája az, hogy úgy aposztrofál, illetve abban a hiszemben van, hogy a szám minőségét fel kell számolni, mert az egység csak a minőségtelen számokból teremthető meg, s a számot mérő mennyiséggé kell tenni: így jön létre a tudományra alapozott rémtársadalom (Ne kelljen most erre itt példákat felsorolni). Hamvas elérkezik ezen a ponton a szinte leglényegesebb gondolatig: „Minden immoralitás (démonizmus) alapja, hogy bázisa nem az egész. Minden emberi életterv immorális, amely saját élettervéből akár egyetlen más embert is kizár (Én marad). Minden közösség immorális, amely önmagából bárkit bámiért kizár. Ezért nép, osztály, vallás, stb. immorális közösség. Egyetlen közösség van, amelynek bázisa az egész emberiség, és ez az Egyház". Ezt az Egyházat - amely realizáció meg igencsak imaginárius - illetve ennek az Egyháznak a létrejöhetségességét gátoló, improduktív (devalváló) erőket nevezzük démoni, azaz derealizáló erőknek, hatalmaknak. Ennek a szörnyű munkálkodásnak az eredménye a 0, a nulla mint szám, amely maga az örök enyészet. A 0 nem semmi csupán, hanem az örök halál: „A 0-ban semmi sincs együtt, az egész felosztott és az enyészetben áll". Az összes elemek teljes szabadsága (nem erőszakolt egyenlősége) teszi lehetővé az igazi emberi fejlődést, s hátríthatja el a démoni erők maleficus, rosszindulatú tevékenységeit (háború, forradalom, inség). Hamvas felhívja arra is a figyelmet, hogy Platón nem volt képes abban hinni, hogy az egyetlen közösségteremtő erő a szabadság: csak az állam gondolatát ismerte, az Egyházét viszont nem.

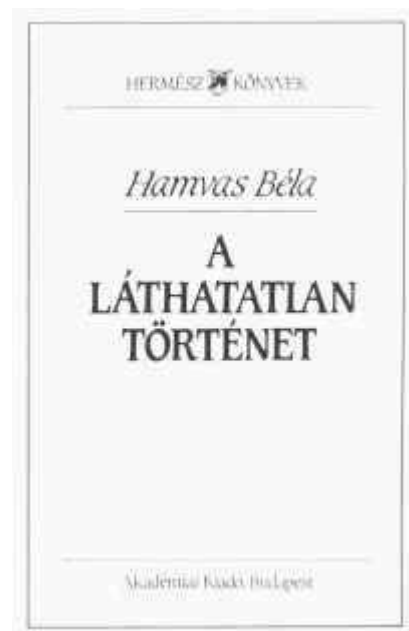
A szabad szám (személy) a fejlődés jegyében áll, s nem a szüntelen és soha véget nem érő körforgásában.

Jól értsük meg tehát: háromféle aritmológia van, s ennek következményeképpen háromfajta logika. Az első alakzat az Egy, a második a széttörés, a harmadik az egységstítés, közös áthatás, az *inqualieren*, amely fogalom azt jelenti, hogy minden azonosnak tartott minőség centrumában lappang egyetlen pont az ellentétes minőségből, és minden ellentétesnek tartott minőség centrumában egyetlen pont az azonos minőségből. Az első alakzat az archaikus őskornak, a második az apokalipszisnek (történetnek) ma így mondanánk: történelemnek), a harmadik az egység (szabadság) korának felel meg.

"A szabadság kora az élet egyszerűsége. Egyszer. Mindenki egyszer és soha többé" - mondja ki Hamvas Béla - „A szabadság korában sem a reinkarnációnak, sem a hitetlenségnek nincs értelme". A beteljesülésnek az időpontja azonban ismeretlen, az Evangéliumi Isten Országá aligha van a percekkel, órákkal, napokkal, hónapokkal, évekkel, évszázadokkal, évezredekkel mérhető idő dimenziójában! Isten Országá az egyetlen hiteles irány az emberiség - számára. A hagyomány a szellem történeffölötti jelenléte, amennyiben valaki a hagyományban áll, az örök jelenben él: öröklétű.

A *Tabula Smaragdina* kimondja, hogy a világegyetem tudásának mindhárom része személyesen az enyém, azé, aki egyszeri, megismételhetetlen (nem azonosítható, nem tehető mással azonosossá) és egyetlen. Ezen az egyszerűségeen nyugszik a szám (személy) szabadsága, ezen a szabadságon alapszik a szabad, nem kívülről erőszakolt egységülés. S e szabad egységülésen nyugszik az Egyház. Test, lélek, szellem, azaz ember, közösség, életrend: trinitárius logika (aritmológia).

A *Tabula Smaragdina* hamvasi elemzésének kvintesszenciáját igyekeztünk az előzőekben feltárni a jó szándékú olvasó előtt. Az alkímia és a tarot mélyjelentésének

taglalásától jelen tanulmány keretében eltekintünk. Mindenesetre azt mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy Hamvas Béla az egyik legszakavatottabb vezetője lesz a figyelmes olvasónak, aki eddigi önmaga prima materiájából *ultima* materiát, ~~az~~ aranyat, szellemi lényt akar szublimálni. Egyszerűen: emberré akar válni...

A *Mágia Szutra* (1945) is a szentkönyvek sorában foglalhat helyet, s amelynek pontosan száz részre szegmentált szummájából csak egyetlen szegmentumot emelnék az irányvonalat felvillantandó: „a módszert mindenki kezébe adni”. Végeredményben szakrális tan-könyvről is beszélhetnénk, hiszen arról van szó, hogy az embernek mint olyannak el kell indulnia egy felsőbbrendű szerveződés felé, amely kivezető út egyúttal az animalitás legrettenetesebb és legrafináltabb formulációjából.

A kiinduló alapfogalom a száz szegmentum kifejtése felé a *megszólíthatóság*. Ez pedig annyit tesz, hogy szükségem az, hogy más emberek életemre való jogait lehetővé tegyem, ugyanis már pusztán létezésemmel az igények egész aurájával vetetem magam körül. A magántulajdonná tett élet ugyan biztonságosan zárt lenne, de ugyanakkor teljesen üres és tartalmatlan.

Nehéz azonban az önmagamról való lemondás módszerét megtalálni, de nem csak a módszerét, hanem a gyakorlatát is. A legnagyobb nehézséget tehát a megvalósítás jelenti. A helyesét viszont minden körülmény között tenni kell spontán módon vagy sem, mindegy. Egy idő után elkezd érteni az ember, hogy a tett a szó aktivitása.

A szó (a kinyilatkoztatás) már előttem is létezik, de a szó alapján végrehajtandó tett nem biztos, hogy létrejön: „A szó és a tett között a közvetlen kapcsolat megszakadt és életünket kettészeli”. A szó és a tett között a gondolat áll, amely elhatározássá lesz és tettben realizálódik. A modern korban egyre inkább nő a be nem váltott szavak (gondolatok) száma. A tartozást le kellene dolgozni.

Az életrend - erről már szóltunk a *Tabula Smaragdina* bemutatása folyamán - tisztogatása, pallérozása csak annál lesz eredményes, aki magát az emberéletet szakrális ténynek fogja fel. Az üressé vált, megdagadt, realizálhatatlan szavakból, amelyekből hiányzik a megvalósításra sarkalló gondolatra való ösztönzés, illetve ha a gondolat létre is jön, de nincs tett, beáll egyfajta kulmináció, amelyet idealizmusnak nevezhetünk Hamvas szerint. Az idealizmus megvalósíthatatlan (s létrejön a rémuralom, százmilliók likvidálása...). A másik véglét szintén igen veszélyes: a pozitívizmus és a pragmatizmus létrehozta a gondolattalan és ideátlan cselekvő rovarembert, fogaskerekembert.

Itt vissza kell egy pillanatra csatolnunk a gondolatot a *Tabula Smaragdina*-ban kimondott alaptételhez: a személyes megoldás, a személyes üdv nem elégséges egy előre vivő (az igazak közössége) fektetheti csak szilárd gránitalapokra. Az Egyház az egyetemes emberség közössége. Mindenfajta más létezés „az Egyházon kívül vagy beváltatlanul megdagadt szavakhoz, vagy cselekvéshóborthoz vezet”.

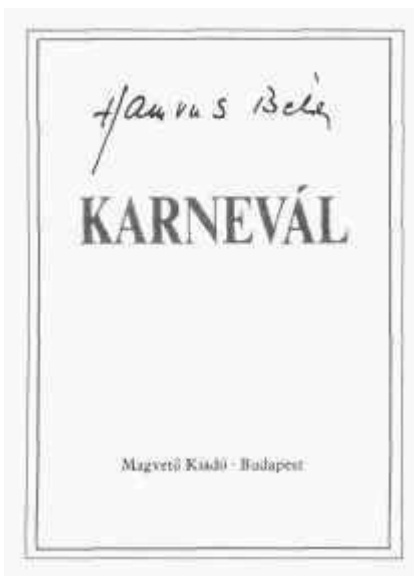
Az ember tulajdonképpen nem kis világ (mikrokozmosz), hanem a kis Isten (*mikrotheosz*). Az embernek világa van, nem csupán környezete: „Az ember világa nem valamely földrajzi hely vagy nép vagy osztály vagy faj vagy vallás vagy világszemlélet, hanem az egész teremtett kozmosz, és pedig lélek- és szellemvilágával együtt, vagyis az egész természet”. Az ember számára fel van adva a lecke: számára a létezés annyi, mint „az egész létezés állandó jelenlétében és esedékességében élni”.

Az ember nem a valódi létezéssel érzi magát szemben állónak, hanem a megzavart *létezéssel*. Nem az igazi léttel, hanem a káprázattal. Elhomályosult éberség (Hamvas gyakran operál ezzel a fogalommal), avagy elfátyolozott tiszta látás jellemző korunk emberére. Az animalitásból fakadó atrocitások ösztönimpulzusai, démonikus megnyilvánulásai egy degradált és lefokozott világot jelenítenek meg előttünk. Megzavarodunk ettől a hamis káprázattal, s „a világot pont olyan hamisnak látjuk, amilyen mértékben bennünk az eredeti tiszta látás elhomályosult”.

A mai címke a *világnézet*. De ha éberségünket, tisztánlátásunkat, mikrotheosz mivoltunkat vissza akarjuk nyerni, akkor nem lehet egyetlen kitérített világnézet búvóhelyére levonulni. A zártság nem vezet a helyes útra, ehelyett az összes lehetőség lényegiségét meg kell ismerni. Az embernek egyetemesnek kell lenni, hiszen létezése is egyetemes. A szabadság nem lehet parciális, „a szabadság csak a létezés egészére alkalmazható”.

Nemcsak testbeli rongáltság (betegség) létezik, hanem a lélekleben az örülség homálya is, s ha a bűn a szellemiség megzavarodását idézte, az örület a humánus világot rombolta, omlasztotta szét: „Amióta a lélekleben az örület uralkodik, az államok és a népek és a nemzetek és a fajok és a rendek viszályban élnek. Az Egyház megvalósítására nincs lehetőség”.

A *létezés rongáltságá* kellene valamiféleképpen megreparálni: „senki sem lehet szellemében büntelen, aki lelki világban nem értelmes, és testében nem

egészséges". De itt egy pillanatra el kell gondolkodnunk. A létezés rongáltságának origóját sem a testben, sem a lélekben, sem a szellemben nem kereshetjük. Ez a pont magának a létezésnek a középpontjában van. Ha a három részre tagolt létezést ismét sikerül összeraknom, s a közöttük lévő demarkációs vonalakat eltörölnöm, akkor módomban lesz tudomást szerezni a létezés középpontjáról.

Maga az emberi élet nem szubsztancia, hanem a szubsztanciára való éhség, azaz a merő élet hiányérzet és szomjúság valamire. Az élet felkorbácsolása tudjuk hová vezet: a kiábrándulásba, a romlásba, züllöttségbe. Az életnek van szubsztanciája azonban, s ez az üdv. A sikeres, teljesült élet még nem automatikusan megszerzett üdv is egyúttal. A herosz az üdvért az életét adja vagy dobja oda. Az önmegtagadásnak (az animális ösztönvilág fékezésének, elfakításának), az aszkézisnek (az erkölcsi tökélyre és a spirituális értékekért való belső küzdelem, s nem a hagyományos értelemben vett önsanyargatás), a lemondásnak (a kancsal vágyakról), szenvedésnek viszont üdvértéke van. Az üdv tulajdonképpen a bukott és helyreállított természet állapota, de egyúttal szubjektív, egzisztenciális gyógyulást, és az élet beteljesedését is jelenti; mely más szóval: az üdvösség az egész emberiség egyesülése Isten országává, amelyet az időbeliségben még aligha közelítettünk meg. Az üdv fontosabb magánál az életnél is, tehát az élet áll az üdv szolgálatában. Amilyen az egyes ember üdvterve, olyanra formálódik az élete és léte. Az élettervet, az üdvtervet az ember létezési középpontjával teremti, és pedig imaginációjával (életképzeletével). Ennek a minősége pedig attól függ, hogy az ember szellemének, lelkének és testének milyen a minősége. az ember számára a bibliai édenkertbe való visszatérés lehetetlen már; ennek a lehetőségéről a kinyilatkoztatás sehol sem beszél. Egyetlen út van előrefelé: ez Isten Ország. A Kertből a Városba (Új Jeruzsálem), az Egyéntől az Emberiségig (Egyház).

A tizenkilencedik század középpontjában az élet áll, a huszadik is a középpontban akarja tartani. De a merő élet felfokozott kultusza - amint már az előzőekben láttuk -, s „az a hit, hogy az abszolút jó az élet, elborzasztó következményekhez vezetett”. A mai ember számára az üdv megszerzésére irányuló élettervet kell nyújtani, de ezt a tervet mindenkinek önmagának kell elkészítenie. Az alkímia az életterv készítése az Ars magna (magas művészet), a kész életterv pedig Opus magnum (nagy mű). Sem a jóga-rendszerek, sem a középkori misztika nem képes a végső megoldást nyújtani. A már elemzett középben kell elkezdni, mert „sem fánum, sem predestináció, sem determinizmus nincs”. Mindez bezár, de nem nyit a végső távlat felé. Az üdvtervet ne tévesszük össze sem az álommal, sem a fantáziával: az üdvterv (az imagináció) kulcsszava a valós valóság, mivel teremtő tevékenység. A meg nem valósítható/valósított eszmék ideológiájának káprázatában élni, az maga a hazugság, és a föld továbbra is „kórház és fegyház és örültek háza” marad: „Egyetlen, még oly kicsiny megvalósított eszme is több, mint egész színpadra való legmagasabb realizálatlan gondolat. Az üdv a megvalósított igében van”. Az embert saját magasrendű képességei kell hogy képezzék, alakítsák: az erkölcs, az értelmi világosság és az egészség szabályai szerint kell az embernek élnie, mivel az üdv (az épség, a középpont) csak így nyerhető vissza. Minden más csak periféria: „a valósággal való szembenézésben mélyebb tisztelet és hódolat van, mint a nyálás és gyáva keretben”. Mivel az ember nem tudta animalitását a szeretet fényes melegével legyőzni, „az embert a sötét hatalom lerohanta”.

Az igazi bölcsesség (Szophia) nem a tapasztalati ismeretek felhalmozódása, hanem a centrumban való széttekintés, éberség. A szakrális életterv imaginálását csupán a tapasztalati ismeretek - kérészetű jellegük miatt - képesek beindítani, aktivizálni.

Hogy igaz vagy nem igaz Hamvasnak az alábbi megállapítása, ezen most ne elmélkedjünk, de mindenesetre mélyen megdöbönt bennünket. Tehát: „A természettudomány az ember imaginációjának a középpontjába az ember animális származásának elméletével, az állatot helyezte (Darwin, D.O.), és ezzel természetesen nem idézhetett mást, mint amit valóban idézett, vagyis az emberségnek a történet folyamán még nem *tapasztalt elálltasodását* „ (kiemeléssel, D.O.). Ezt már megemlégtük tanulmányunk legelején.

A potenciális mikrotheosz az ösztönök korlátlan kiélésére minden mentséget megtalál, s ezzel eljuttatja magát a lehetőséget a szakrális felé való indulásban (középpont). Sophia tükrébe (az egész teremtés világa) nem egykönnyű belenézni, mivel a mai ember tudata a megtört létezés tükrébe. Ez a tudat csak részleteket, külvilágolt dolgokat és tárgyakat képes látni: „A feladat tehát az életképzeletet a homályos zűrzavartól megtisztítani”. A turba (a létezés megzavarodása) addig tart, amíg meg nem török az antikrisztus uralma (itt most ne gondoljunk a nietschei Antikrisztus-Dionüszoszra - aki tulajdonképpen Überchrist -, hanem a valóságos sátáni, démoni erő uralmára). Az erénynek álcázott bűnök végtelenül ellenállóak. Az ember nem tévesztheti össze magát a látszattal.

Különösen ma, a huszonegyedik század küszöbén revelálóak Hamvas ezen szavai: „A kereszténység által mélyebb kezdetből újateremtett világban élünk, és itt a hagyomány (héber, buddhista, taoista, mohamedán stb.) minden alakjában

anakronizmus". De pozitív erővonalak is, tegyük hozzá, ha nem valamiféle végleges bezártságba sodornak bennünket.

Az ember szabad abban a tekintetben, hogy a materializált kozmosz szükségyszerűségében éljen tovább, vagy a megváltást válassza. A hívó szót viszont okvetlenül be kell fogadnia az imaginációjába. A modern világban az ember életképzetét (a szakrálisra való potenciális irányultságát) azért „belezik ki” (Hamvas szavai), „és azért sterilizálják, hogy ebbe az életképzetbe aztán tetszés szerint bármely képet elhelyezhessenek. Ebben a szándékban az rejlik: a politikai hatalom rájött arra, hogy a kormányzás legkényelmesebb módja, ha a mindenkire érvényes tömeg-élettervet (üdvtervet) kötelezővé tudja tenni”. Kemény szavak.

A politika alkímiailag nem elég informált, de annak tudatában van, hogy az imagináció befolyásolásából kell kiindulnia, így aztán - tragikus módon - létrejön nem az ember realizálása, hanem derealizálása (lefokozása, tömeggé tétele, masszává gyúrása a nullapont - egzisztencia bázisán). Ennek végeredménye az, hogy az úgynevezett normális ember ősképtől (mikrotheosz) a mai ember egyre inkább eltávolodik, s a bűn, a betegség és az örület martalékává válik. Az eltorzult lény (az eltorzult imagináció) eltorzult élettervet képes csak létrehozni, s elveszik az arány és az összhang; porrá hullik a Mérték (az Isten). A ma megélt lét szabálytalan és törvénytelen, törvényt nélkülöző.

Még egy lépéssel menjünk tovább. Az emberi tehetség, pozitív képesség, maga a zsenialitás is megkérdőjelezhető ebben az összefüggésrendszerben: mindezen tulajdonságok értékét csak egyetlen mérőszám határozhatja meg. Az, hogy milyen hatalom szolgálatában áll. A démon hatalma ugyanis akkor válhat végzetessé, ha az életképzet középpontjába kerül. A hatalom, politika és a roncsolt szellemi és fizikai környezet (ez is mennyire lényeges) által diktált, sugallt (szántsándékkal, jó szántsándékkal) élettervek - különösen a nagy tömegek számára - dilettantizmusa egyszerűen megrendítő. Mindennek az igazi célja ez: „a valóságot szakrális voltától megfosztani”.

Ezért van emberi nyelven kifejezhetetlen ereje a szellemi tudás minőségi javulásának, a szónak (Igének), a szakrális (igazi) megismerésnek, mivel ezen utóbbi tevékenység exorcizmus, a démonok kiűzésére tett kísérlet. A démon azt diktálja, hogy ami itt van, az az egész, s ezen a roncsolt realitáson kívül nincs más. Ez a diktátum magával a valós élettel áll szemben, s éppen ezért az üdvnek háttal: „Ha az ember csak élvező (fogyasztó) és az egyetemes üdvtevékenységből (termelésből) magát kivonja, tüstént démoni parazitává válik”.

A világban mindenfelé az avatatlanok garázdálkodnak.

A *pneumatikus* (a szellem által vonzott, szakrális) lény mindenütt elnyomott helyzetben van.

Az ember önmagával (az ammalis lényel) szemben azonban ne legyen túl szigorú, kegyetlen pedig egyáltalán ne, de ne legyen túlságosan engedékeny sem. A pneumatikus lénynek korlátoznia kell ösztönvilágának erőit, de a lélek mellett a testet (ösztönvilág) sem szabad aszketikusan teljesen háttérbe szorítani. De az irányítást a szellemi erőknek kell átvenniük; az üdvből a testnek is meg kell adni a maga jussát. Az ember testiélek vagy lélektest, mindegy. A kettő szétválaszthatatlan.

„A természetnek” - a bennünket körülvevő létérnek - „is van üdvakarata, de ez az ember kezében van”. A tönkretett, degradált, összetört természet csak az önmagát elpusztító, degenerált ember démoni környezete lehet.

A világot megváltani nem könnyű feladat, de legalább elménkben ne zárkózzunk el a lehetőség elől...

De a szavak itt már elnémulnak...

Végzőként kellene mondanunk valamit. Ha szükséges, csak ennyit: a kötetben szereplő Hamvas-műveket nem filológiai típusú elemzés tárgyává tettük. A beavatási nem érdemes filologizálni, a beavatást közvetíteni kell, átadni szükséges. A művek egyes részeit ki is hagytuk ebből a közvetítő munkából: a részletekben könnyen el lehet veszni, le lehet ragadni, hiszen nem hétköznapi etikai rendszert kell közvetítenünk, tolmácsolnunk. Nincs olyan Hamvas mű, amelynek ne lenne reveláló jellege és értéke. Amint recenzióesszénk legelején láttuk, Hamvas Béla tiltakozna leginkább a Messter megnevezés ellen. Pedig hiába, nincs olyan szava, amely ne a beavatást szolgálja, ne a pozitív szellemi erők szolgálatában állana. Hogy gondolataival, felismeréseivel néhol vitatkozni lehetne, ez a tény egyáltalán nem von le a gondolat fővonulatának értékéből. Ezekben a témákban nem egy értékes művet tarthatunk már kezünkben manapság, de a hamvasi logika előre való lüktetése, a gondolatiság tisztasága és egyszerűsége lenyűgöző.

DATE ET DATIBUR VOBIS!